

A Sopoti Jazz Fesztivált 1961 augusztusának végén rendezték meg Władysław Szpilman zongorista, a Lengyel Rádió zeneigazgatója támogatásával, akiről még Lengyelországban hallotta, hogy a varsói gettó túlélője volt. A csehszlovákiai Karlovy Vary-ban 1962 májusában rendeztek „jazz-seregszemlét”, ahová Magyarországról a Garay triót hívták meg. Ott is be kellett bizonyítani a jazz és a tánczene különbségét, és megágyazni az Első Nemzetközi Jazzfesztiválnak, amelyet 1963 nyarára terveztek ugyanitt. Itthon közben nem nagyon látszott mozdulni a műfaj helyzete.

A fiatalabb jazzisták néha valamelyikük lakásán játszottak. Pitó Tibor zongoristánál, akinél többen tanultak, Fogarasi János gyönyörű harmóniákat rögtönzött, csak ámuldoztak rajta. Pitónak jó füle volt, elnevette magát.

Úgy hallom, te is hallottad tegnap Russ Freemant Willis Conovernél.

Nem érezte senki leleplezésnek, inkább elismerésnek, hogy nyomban meg tudta jegyezni a ritmikát és a dallamot.

Publik Endre bógős lakására még a rendőrség is kijött, amikor ott jammeltek, mert a barátaikból és azok ismerőseiből álló közönséget valaki jelenthette mint illegális összejövetelt és csődületet. Nem volt ott, de hallott a balhéről, amivel a rendőrség nem tudott mit kezdeni, mert semmi más nem történt, csak zenéltek.

Benny Goodman a nyáron hathetes koncertkörúton vett részt a Szovjetunióban tizenkilenc fős zenekarával, miközben az oroszok továbbra is moszkvai és leningrádi balettkarokkal, néptáncosaikkal és akrobatáikkal igyekeztek

lenyűgözni a világot. Vajda Sándor bőgős Szemere utcai lakásán jöttek össze akkor, hogy játsszanak, és új lemezeket hallgassanak.

Már megint le vagyunk maradva egy brosúrával, morogta a bőgős házigazda, amikor körbeadták a *Népszabadságot* Benny Goodman fényképével a moszkvai sportarénában. Abban reménykedtek, hogyha az amerikaiak eljutottak Moszkvába, előbb-utóbb Pestre is elérnek.

Játszhatnak még egyszer a Népstadionban is, mondta Kőszegi Imre, az izgő-mozgó fiatal dobos.

Meg a Holdon, vágta rá a bolond Kovács, aki már nagy-menő volt, de szívesen jammelt olykor velük.

Az is valami, hogy már nem a jazzt ütik, bökött egy másik cikkre, amikor ő is a kezébe vehette a lapot. Van új ellenség.

A galeri, a huliganizmus, a jampec kifejezéssel ismerkedtek, amit már az amerikai rock'n roll jelenséghez társítottak, és a KISZ-t mozgósították ellenük, hogy adjanak értelmes célokat, kínáljanak kulturált szórakozási lehetőséget, például táncesteket a fiataloknak, és vonják be őket hatékonyabban a békeharcba az amerikaiak vietnámi háborúja ellen. Az új ellenség hosszú hajú, farmeros, fiatal, beat-zenét hallgat, nem vesz részt a békeharcban, csak szórakozni akar, és galerikbe tömörül.

Este még csak viccelődtek, de ő megijedt, másnap rákérdezett Becknél, nem fenyegetik-e a beígért lemezeket is a fejlemények. Tartott attól, hogy egy kalap alá veszik a jazzt a rock'n roll-lal, és akkor esélyük sincs, bár jelentős különbség volt aközött, ahogy ők kinéztek, meg a beatzenészek, mert a jazzisták közül többen szerették az eleganciát. Belehallgattak a Beatles-be, Elvis Presley-be, és más rock'n roll zenékbe is, értékelték utóbbi helyenként bluesos hangzását, de szimplának érezték a jazzhez képest.

Nem sokkal később egy pártelőterjesztés rossz másolatát adták kézről kézre bizalmasan a hanglemezgyárban. „A korszerű tánczene és jazz problémái Magyarországon. Észrevételek és javaslatok a Párt felé” című dokumentum 1962 májusában készült, és úgy gondolták, talán nem véletlenül jutott el hozzájuk.

„Bár az SZKP XXII. kongresszusa óta kulturális életünkben jelentős változások következtek be”, írta a szöveg névtelen szerzője, ezek a változások továbbra sem érintették az úgynevezett könnyűzene és a jazz világát. Az okok között elsősorban az érintett intézményrendszer: a Magyar Rádió és Televízió, az Országos Rendező Iroda, az Országos Szórákoztatózenei Központ, a Sanzon és Táncdal Bizottság és a Szerzői Jogvédő Hivatal elavult működési mechanizmusát említette. A jazz-kérdés kapcsán emlékeztetett a több éves lemaradásra, ekkor már nem csak a nyugati országokkal, hanem a többi szocialista országgal szemben is.

A feljegyzés javaslatot tett az MSZMP Kultúrpolitikai Osztályának a könnyű- és tánczenészek, valamint énekesek az eddiginél differenciáltabb elméleti-gyakorlati képzésére, amelynek keretében „blues formát és stílust, ballada és szving játéktílust, latinamerikai és afro-cuban zenét, modern tánczenét és modern jazzt, zeneelméletet, jazzelméletet és jazztörténetet oktatnának”. A beadvány megfogalmazója kérte, hogy a Párt kultúrpolitikai osztálya gondolja végig, miért nem szabad modern tánczenét játszani (a Rádióban sem); miért bélyegzik meg az improvizációt; miért tartják még mindig dekadensnek, kozmopolitának és kapitalistának a jazzt.

Izgatott lett a szöveg olvastán, úgy érezte, lehet, hogy mégis van remény.

Nem sokkal később Kertész Kornél jazz zenészeket hívott meg magához, köztük őt is, hogy eszmecserét kez-

deményezzen egy nyilvános jazzklubról. Citrom, mint a szakma egyik legidősebb és legtekintélyesebb képviselője, három másik aláíróval levelet küldött az MSZMP Központi Bizottságának a műfaj elfogadtatása érdekében.

Úgy tűnik, most minden együtt van, hogy ne kaszálják el a dolgot úgy, mint az Astoriában. Jöjjön el, lesz nála egy megbeszélés, tudnak róla odafent is. Most van egy kis esély, hogy nem jelentik fel őket, mondta Citrom fanyar hangon a telefonba. A budapesti KISZ-Bizottság is támogatná a dolgot, valami Mészáros Pétert bíztak meg hogy tárgyaljon velük. Ha tud olyan fiatal zenetudóst, aki felkészült jazzból, és képes szeriőz előadásokat tartani, hívja el, mert a zenészek közül kevesen tudnak jól beszélni, és ő komoly programot szeretne.

Pernyét mindig elolvasta, ha látta a kritikáit, bár egészen az év elejéig csak komolyzenéről írt. A főiskolán köszöntettek egymásnak a tolószékes fiúval, néha beszélgettek is a folyosón, de távolságtartón kóstolgtatva a másikat, semmi bizalmas, közelebbi információt nem osztottak meg egymással. Az Astoriában futottak össze pár éve, kicserélték a telefonszámaikat, aztán nem jelentkezett egyikük sem, csak most, amikor Citrom említette, hogy a jazzklubban a koncertek mellett előadások is lennének. Felhívta Pernyét, gratulált a jazzról szóló tanulmányához a *Valóságban*, mennyire tetszett neki az utalás Bach Kromatikus fantáziájára, és a jazz, meg a 16-17. századi barokk zene párhuzama. „*Ne azt játszd, ami a kottában áll, és ne úgy játszd, ahogyan le van írva!*”, idézte neki, ahogy az is találó volt, amit a modern zene és a hallgatóság elszakadásáról, a zene elanyagtalanodásáról, és a jazzről mint a zenész és a zene közvetlen viszonyának visszatéréséről írt. Érdekesnek tartotta az európai kapcsolódási pontokat is, amelyeket említett, hogyan jön létre profán dalokból a pro-

testáns korál és a korálvariációk, amelyek Bachig vezetnek. Pernye bagatellizálta a cikkét, egyszer ki fogja fejteni majd részletesebben is.

Találkozót beszéltek meg Pernyééknél, aki hevesen gesztikuláló beszélgetőtárs volt. Korlátozottságát felsőtestének mozgékonyásával, széles kézmozdulataival, élénk mimikájával igyekezett ellensúlyozni. Emlékezett, hogy András már a főiskolán vallásosan lelkesedett Bach iránt, persze ki nem lelkesedett Bach iránt, de jazzt játszó helyeken sosem látta, a *Magyar Nemzet*be írt komolyzenei cikkeket, ezért érte meglepetésként a *Valóságban* megjelent lendületes írása a műfaj mellett.

Bocsánat, nem akarta lerohanni, mondta, miután körbenézett a lemezekkel és könyvekkel teli polcokon, és Pernye odagurult tolószékével a dohányzóasztalhoz, amelynek másik felén kínálta helytel. Csak azért volt sürgős a találkozó, mert a *Valóságban* közölt cikke után úgy érezte, hogy beszélniük kell. Mert ugyan vannak zenészek, akik most készítik elő a Dália klubot, de úgy érzi, hogy Andrásnak meg neki, akik beleásták magukat az elméletbe és a műfaj történetébe is, jobban benne kellene lenniük.

Most már talán tényleg lehet komolyabban beszélni a jazzről, nevet Pernye. Érzik odafent is.

Annak idején tényleg voltak zavaró körülmények, mosolyodik el ő is. Pedig még a Zeneakadémia könyvtárában is volt a témának irodalma.

Azt ő is végigolvasta, legyint a vendéglátó.

Az Akadémiai Könyvtárban is mindig volt és van friss angol nyelvű anyag. Bár tiltották és fumigálták, a könyveket beszerezték. Ő is bejár oda olvasni.

Még egy tisztességes diktatúrát sem tudnak csinálni, meszel András a homloka előtt, és megint nevet. Slamperáj.

Továbbra is mosolyogni próbál, hogy a másik ilyen bizalmas vele, de a határőrök villannak be neki, a géppisztolysorozat és a börtön. Tartania kell magát.

Tulajdonképpen mikor kezdett foglalkozni jazz-zel? kérdi Pernye.

Hallgatni még a negyvenes években. De tanulmányozni csak akkor, amikor bekerült a zenetudományi tanszakra. Amikor ezt az egészet betiltották, mint dekadens elhajlást.

Kozmopolita is. Ki ne hagyja, emeli fel a mutatóujját Pernye.

Természetes, bólint fanyar mosollyal a humorizálásra. És beteges... Szóval az ütött szöveget a fejébe a jazzt hallgatva, hogyan alakult az európai zenekultúra különböző korszakaiban a kötött és kötetlen elemek, a notáció és az improvizáció kapcsolata. Ez a kapcsolat ugyanis a barokk zenében egészen más volt, mint később. Ahogy András is írta a tanulmányában.

Bach, Vivaldi és Händel időszakában az improvizációnak organikus helye volt a zenében. A zeneszerzés, az improvizáció és az előadás nem vált el egymástól.

Úgy bizony. Aki ismeri a zenetörténetet, annak evidens, hogy az improvizáció a barokk része, és hogy a barokk utáni korszakban kezdett satnyulni.

Ismeri a viccet? kérdi Pernye, mint aki mindent tud a tárgyról, nem lehet neki újat mondani.

Melyik viccet? kérdez vissza türelmetlenül. Most, hogy valaki végre érti, és azt gondolja, amit ő, szeretne komolyan beszélni.

Kohn neve mellett a vallás rovatban az szerepel, hogy ev.

Mármint, hogy evangélikus? Sejti, hogy nem ez a megfejtés, mert így nincs csattanó. Amúgy is inkább folytatná, amiért jött.

Dehogy, derül Pernye gyermeki örömmel. Ev, azaz evidens, hogy zsidó. Sok minden evidens, mégsem akarják felismerni. Beállítottság kérdése az új paradigmákhoz való viszony. Van, aki egyszerűen nyitott az újra, van, aki képtelen túllépni régi, bevett kategóriákon. Tudja, mit mondott Freud? Minden egyes felismeréshez egy-egy félrekezelte és elvesztett beteg az út. A jazzben minden tévedés egy új lehetőség. Lebegő konvenció. Köztes hagyomány. A leginternacionálisabb zenei nyelv. Az új eszperantó, vagy éppen a zene ősnyelvéhez való visszatérés. Folyamatosan keresik az új összefüggéseket, és találják. Pont azért, mert nem előre megírt kottából játszanak.

Ahogy a másik beszél, érzi, hogy emberére akadt. Van, akivel együtt játszanak, a hangokat összerakják, de beszélgetni nem tud vele. Pernye nem zenész, hanem tudós, de minden szavából sugárzik, hogy érti ennek a zenének a forrásait és lehetőségeit, pedig éveken át csak komolyzénérőlt írt, a kutya sem tudta, mi jár közben a fejében. Ő is egyre jobban megnyílik.

Sok zenetudós, panaszolja, akiknek nincs füle a jazzre, hiába tud százszor annyit a muzikológiáról mint ő, abszolút tehetetlen az improvizációval szemben. Nem fogják fel, hogyan lehet valamit analizálni, ami megfoghatatlan.

És mi az ő története? térítené el megint a tudományos fejtegetéstől Pernye. Hogy kezdett improvizálni?

A testvérének sosem ment, meséli, bár nem szokott senkinek beszélni a családjáról. Ha rontott, felpattant a zongora mellől és kiment. Ő meg, ha rontott, mindig úgy csinált, mintha a darab része lenne, rögtönzött. Csak az anyja gyanakodott, aki zongorista volt.

Meghalt? kérdi Pernye együtt érzően, és először tűnik el arcáról a mosoly.